

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Jelena Šikonja

Trivialna mladinska književnost?!

Diplomsko delo

Mentor red. prof. dr. Miran Hladnik

Ljubljana, marca 2013

ZAHVALA

*mentorju, red. prof. dr. Miranu Hladniku, za strokovno pomoč in koristne nasvete
pri oblikovanju diplomske naloge,
družini in prijateljem za potrpežljivost.*

* * *

»Sanjam!«

(Martin Luther King ml.)

KAZALO

1	UVOD	5
2	TEORETIČNI DEL	6
2.1	TRIVIALNA LITERATURA	6
2.1.1	DEFINICIJA TRIVIALNE LITERATURE	6
2.1.2	TRIVIALNO IN TRIVIALNOST V SODOBNIH RAZPRAVAH.....	11
2.2	MLADINSKA TRIVIALNA KNJIŽEVNOST?	14
2.2.1	NAJPREJ O MLADINSKI LITERATURI/KNJIŽEVNOSTI – OPREDELITEV POJMA 14	
2.2.2	SODOBNA MLADINSKA PROZA	15
2.2.3	MLADINSKA TRIVIALNA LITERATURA	17
2.3	BRALNE NAVADE MLADOSTNIKOV	19
2.3.1	NEKAJ BESED O BRANJU	19
2.3.2	KAJ BEREJO MLADOSTNIKI NA PREHODU IZ OSNOVNE V SREDNJO ŠOLO 21	
3	EMPIRIČNI DEL	23
3.1	ANALIZA IZBRANIH LITERARNIH DEL.....	23
3.1.1	Janja Vidmar: Princeska z napako	24
3.1.2	Ivan Sivec: <i>Usodni pečat</i>	29
3.1.3	Desa Muck: <i>Sama doma</i>	33
3.1.4	Nejka Omahen: <i>Veliko srce</i>	36
3.1.5	Goran Gluvić: Fantje, žoga, punce	40
3.1.6	Peter Svetina: Škržati umolknejo opolnoči	43
4	ZAKLJUČEK	46
5	VIRI	48
6	LITERATURA	48

Povzetek

Pričujoča diplomska naloga obravnava mladinsko trivialno literaturo. Trivialna literatura je zelo širok in precej problematične pojem, ki se mu največkrat pripisuje negativen predznak. Najpogostejši očitki manjvrednosti so množično bralstvo, estetska nezadostnost ter moralna/idejna neustreznost. Kljub temu da se je v obdobju postmodernizma zdelo, da razpravljanje o trivialni literaturi in trivialnosti več ni bilo mogoče, danes preučevanje teh pojmov spet prihaja v ospredje. Trivialna mladinska literatura je posebna podvrsta trivialne književnosti in branje takšne literature predstavlja posebno fazo v bralnem razvoju mladostnika.

Abstract

The thesis is about trivial fiction for young adults. Trivial fiction or trivial literature is a rather general and problematic concept with a mostly negative connotation. The most common signs of its inferiority are a mass readership, aesthetic inadequacy and moral inappropriateness. Even though trivial fiction and triviality seemed to be ignored in the postmodernist era studies of these concepts are nowadays coming to the fore. Trivial fiction for young adults is a specific subdivision of trivial fiction and reading such fiction represents a specific stage of reading development.

Ključne besede:

trivialna književnost, trivialnost, mladinska književnost, mladinska trivialna književnost, branje

1 UVOD

V diplomskem delu bom obravnavala mladinsko trivialno literaturo, in sicer me zanima, kakšen predznak nosi pridevnik trivialen v povezavi z mladinsko književnostjo. V članku Tilke Jamnik sem namreč prebrala, da literarni teoretiki zadnja leta ugotavljajo, kako se vedno več bralcev odloča za branje trivialne literature. Tako je Jamnikova v članku Ugotovitve ob pripravi priporočilnega seznama mladinskih knjig (str. 28) zapisala, »da vsako leto izhaja več knjig za otroke in mladino [...], vendar je porast predvsem količinski, ne pa toliko kakovosten [...]; precejšen je delež trivialne literature.«¹ V nadaljevanju je zapisala še, da mladi bralci radi segajo po knjigah iz serije Novohlačniki, ki jih berejo tudi otroci, ki sicer ne berejo radi. Podobno ugotavlja tudi Meta Grosman: »Vsakdanja dejanskost kaže na to, da se vedno več bralcev odloča za tako imenovana trivialna besedila, medtem ko ima »resna« ali »velika« književnost vse manj bralcev« (1994, 15).

Ob teh informacijah se mi je porodila ideja za naslov diplomske naloge, ki sem jo razdelila na dva dela – teoretični in empirični. V teoretičnem delu, ki je razdeljen na dve poglavji, sem najprej obravnavala pojem trivialna literatura ter povzela definicije mladinske literature oz. književnosti ter mladinske trivialne literature. Nato sem posvetila nekaj besed branju (kaj je branje, vrste branja ...) ter ugotavljala, kaj berejo mladostniki na prehodu iz osnovne v srednjo šolo.

V drugem, empiričnem delu, sem analizirala šest izbranih del. Ugotavljala sem, ali izbrana dela ustrezajo kriterijem trivialne mladinske literature, ki sem jih zapisala v teoretičnem delu. Svoje ugotovitve sem povzemala na koncu vsake posamezne analize knjige.

¹ Avtorica uporablja izraz »trivialen« v negativnem, slabšalnem pomenu in mu (očitno) nasproti postavlja pojem »eliten«, čeprav številni literarni teoretiki opozarjajo na problematičnost in skonstruiranost razlikovanja med trivialno in elitno literaturo. Več o tem v nadaljevanju naloge.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 TRIVIALNA LITERATURA

Trivialna literatura je zelo širok in precej problematičen pojem, o katerem se je v slovenski literarni teoriji bolj ali manj razpravljalo že od začetka osemdesetih let naprej. Gre za pojem, ki se mu je največkrat pripisoval manjvreden položaj v razmerju do tako imenovane elitne kulture. Glavni očitki manjvrednosti so bili: množično bralstvo, estetska nezadostnost ter moralna oz. idejna neustreznost (<http://lit.ijs.si/lahka.html>). Kljub temu lahko rečem, da je ta pojem pri nas, z izjemo Hladnikovega in Lahovega prispevka, precej neraziskan.

Sicer se danes vse bolj postavlja vprašanje, ali je sploh še smiselno govoriti o trivialni literaturi, saj lahko v širšem smislu skoraj vsako pisanje prištevamo vanjo. To velja tako za »odraslo« kot tudi mladinsko literaturo. Pa vendar se mi zdi, da je ravno v današnjem času, času množične kulture, še kako pomembno govoriti o tovrstni literaturi ali kot pravi Zupan-Sosičeva (2011, 147) »literarnozgodovinsko preučevanje trivialnosti je danes spet dobrodošlo, saj lahko obogati pretežno sociološko-kulturološke analize množične kulture ter prispeva velik delež k refleksiji in vrednotenju sedanje megalomanske literarne produkcije«.

2.1.1 DEFINICIJA TRIVIALNE LITERATURE

Pa se vrnimo čisto na začetek in opredelimo pojem, o katerem pišem – trivialna literatura, ki je lahko poimenovana tudi množična in zabavna literatura, kič, šund, plaža, popularna in poljudna literatura, Kmecl predlaga izraz potrošna literatura, je definirana kot »estetsko in funkcionalno manjvredna množična literatura« (Hladnik, 1983, 6). Kmecl je v Mali literarni teoriji zapisal, da gre za ceneno, goli zabavi namenjeno literaturo brez posebnih umetniških teženj in vrednosti (1995, 315).

Definicija trivialne literature po Kmeclu je torej opredeljena po funkciji. »Zabavnostno funkcijo« je poudarjal J. H. Merck že leta 1776, pa tudi sam Hladnik (1983, 21) omenja dvojno funkcijo trivialne literature:

- katarzično (zadovoljevanje potreb),
- stimulativno (manipulativna inštrukcija obnašanja, samopotrjevanje in uravnavanje v začetku iztirjenega sveta).

Značilnosti trivialne literature so torej tesno povezane z njeno naravnostjo k preprostem zadovoljevanju bralca z željo, vzgojiti ga v trajnega potrošnika take literature (Mlakar, 2001, 10). V trivialni literaturi ne gre za spoznavanje (novega), ampak za užitek ob prepoznavanju že znanega in pričakovanega (Hladnik, 1983, 23). Avtorji v teh delih ne izražajo lastnih doživetij, temveč želijo v bralcih spodbuditi enostavno podoživljanje že v naprej znanih zgodb z minimalno variacijo. Zgodbe so si zato podobne, njihov potek je predvidljiv, kar pri bralcih ne vzpodbuja želje, da bi isto zgodbo prebrali večkrat ali o njej razmišljali (Mlakar, 2001, 10).

»Beseda trivialen je latinskega izvora: trivium 'tripotje', 'razpotje'; trivialis 'ki se tiče tripotja', v prenesenem pomenu 'pouličen', 'prostaški', 'cenen', 'plehek', 'obrabljen', 'navaden', 'vsakdanji'. Za neposredni razvoj pridevnika trivialis iz samostalnika trivium ni dokazov, znano pa je, da je že kmalu pri pridevniku prevladal nad konkretnim pomenom 'ki se tiče razpotja' pejorativni preneseni pomen, nanašajoč se na jezik in stil.« (Hladnik, 1983, 8) Ta pejorativni izraz so ohranili Francozi, od njih prevzeli Nemci, iz nemščine pa se je izraz prenesel tudi v slovenščino, medtem ko izraz trivialen za Angleže nima slabšalnega prizvoka. V angleščini se takšni literaturi raje reče popularna² literatura (<http://lit.ijs.si/lahka.html>).

² Beseda popularen je latinskega izvora (popularis) in je do 18. stoletja pomenila »izvirajoč iz ljudstva«. Od renesanse dalje je s strani »učene umetnosti« pridobivala slabšalni prizvok, česar ga je osvobodila romantika, ki je aktualizirala pomen popularnega kot »ljudsko« (Hladnik, 1983, 11). Sicer pa se besedo popularen povezuje s popularno kulturo, s katero se ukvarja sociologija kulture oz. kulturologija. Popularna kultura je poimenovanje za številne kulturne prakse, proizvode in fenomene, ki so pomensko opredeljene v nasprotju do visoke kulture. Robert Williams (1976) je predlagal uporabo pojma popularno v treh pomenih:

1. popularno = tisto, kar je vseh velikemu številu ljudi (tj. množicam);
2. popularno = kot nasprotje med visoko in popularno kulturo;
3. popularno = pojem, ki se uporablja za opisovanje kulture, ki so jo ljudje proizvedli sami zase (tj. v povezavi z množičnimi mediji, katerih glavni cilj je komercializacija in ustvarjanje dobička). (hr.wikipedia.org/wiki/Popularna_kultura; op. av. prosti prevod)

Leta 1997 se pojavi izraz lahka literatura, ki ga je vpeljal Andrijan Lah in naj bi nadomestil izraz trivialna literatura, ki se mu je v tem času prilepil slabšalni pomen. Lah razlaga, da lahko pojem lahka literatura razumemo na dva načina:

1. lahka – v smislu širše dostopna, manj zahtevna ipd. književnost, ki je stalna spremljevalka »težje« oz. bolj zahtevne literature in
2. lahka – v pomenu množična, popularna, zabavna literatura, ki se je oblikovala po letu 1800, omogočila pa sta jo dva družbena pojava (povečanje pismenosti prebivalstva in razvoj tiskarstva).

Lah nadalje razlaga, da v svojem Pregledu (1997, 13–14) izhaja iz 2. razlage in ponuja še ostala poimenovanja za lahko (trivialno) književnost, ki jih najdemo tudi v Hladnikovi monografiji. Ti izraz so:

- množična (v smislu množičnega bralstva in obenem tudi po velikosti knjižnih oziroma časopisnih naklad; prim. t. i. knjige uspešnice);
- zabavna (v kar najširšem smislu: gre tako za veselo kot za žalostno lahko književnost);
- kič (izraz je prišel iz likovne sfere tudi v literaturo; gre za dokaj slabšalno oznako, v ožjem smislu za idilično osladnost ipd. V kič spada npr. večina ljubezenskih romančkov, ki so na prodaj v kioskih);
- šund (izrazito slabšalna oznaka za senzacionalistične napete pustolovske in ljubezenske povesti in romane);
- plaža (slabšalna oznaka za slabšo lahko književnost);
- popularna (zelo ustrezna in pozitivno obarvana oznaka; nasprotje popularne = množične književnosti je elitna = hermetična književnost);
- kolportažna (izraz označuje zgolj način širjenja knjig oziroma tiska sploh);
- konformistična (izraz meri lahko na splošnejši odnos do lahke književnosti do sveta in življenja; gre torej za književnost, ki pristaja na ta svet ali ki se prilagaja temu svetu; nasprotje le-tej bi bila uporniška ali revolucionarna književnost; v ožjem smislu gre lahko tudi za stilni, oblikovni, vsebinski konformizem te književnosti);

- shematična (izraz nakazuje usmerjenost lahke književnosti v ponavljanje obstoječih, že znanih vzorcev [...]) Shematična književnost nudi svoje tekste bralcem v okviru njihovih pričakovanj.).

Lahka književnost nastopa v vseh literarnih vrstah, predvsem pa v prozi. Lah (1997, 14–15) jo deli na več vsebinskih tipov:

- ljubezenski roman (povest, novela ...), imenovan tudi ženski roman (povest ...), temelječ vsaj deloma na sentimentalnem romanu 18. stoletja);
- domačijska ali vaška povest (roman, zgodba ...); tematika tovrstnih povesti itd. je sicer kmečka, vendar pa so le-te namenjene predvsem meščanskemu bralstvu [...], iz domačijske povesti izhaja v 20. stoletju tudi t. i. književnost krvi in zemlje; sicer pa je vaška povest blizu idili;
- pustolovski roman (povest ...), ki bi ga lahko označili kot »moški« [...] ima celo vrsto različic, npr. tip robinzonade;
- zgodovinski roman;
- roparski (razbojniški roman);
- grozljivi (tudi črni, gotski, skrivnostni ...) roman;
- divjezahodna povest (roman, zgodba ...) je znana tudi po oznakah kavbojka in indijanarica;
- kriminalni in detektivski roman (povest, novela ...);
- znanstvenofantastični roman (povest, novela ...), ki je nastal v 19. stoletju.

Sicer pa vznik trivialne literature tudi Hladnik (1983, 12–19) umešča v drugo polovico 18. stoletja – čas, ki ga je zaznamoval splošen dvig pismenosti. Hladnik ugotavlja, da je v drugi polovici 18. stoletja bralo že približno 60-krat več ljudi kot petdeset let prej (le 15 % pismenih v Evropi). Vzroki za to tičijo v uvedbi obveznega šolanja, naraščanju kupne moči prebivalstva, uveljavitvi meščanskega načina življenja ... Odpirale so se javne knjižnice in ustanavljala bralska društva, vse več je prostega časa, kar ustvarja bralske navade in potrebe. Pojavlja se vse več pisateljev, ki pišejo, da bi zadovoljili te potrebe, torej zapolnili prosti čas. V začetku razlika med trivialno in elitno literaturo sploh ni bila tako ostra, oziroma se

množične literature ni držal negativen prizvok. To sta utrdili šele klasika in romantika, ki sta literaturo razdelili na trivialne in zabavne žanre (npr. roparski, viteški, skrivnostni romani itd.) ter visoko, žanrsko neopredeljivo literaturo.

Za razliko od Hladnika, ki trivialno literaturo označi kot zgodovinski, tj. časovno omejen pojav, pa so nekateri literarni teoretiki mnenja, da je tovrstna literatura stalna spremljevalka umetniško vredne literature. Tako na primer Novaković navaja (1987, 17–22), da se trivialna literatura pojavlja že v helenističnem romanu antične Grčije, saj so literarna dela menda že takrat selekcionirali in vrednotili. Da je kič neke vrste antropološka konstanta, so trdili tudi teoretiki, ki so se metodološko oprli na fenomenologijo (Jose Ortega y Gasset, Herman Broch, Ludvig Giesz, Walter Killy, Abraham Moles idr.), medtem ko so znotraj semiotične šole (Jurgen Link, Klaus Kock in Klaus Lang) trdili, da se lahko trivialna literatura emancipira in enakovredno postavi ob kanonizirano literaturo, je v svojem prispevku ugotavljala Barbara Pregelj (1997/1998). Nadalje Pregljeva ugotavlja, da smo v zadnjih dvajsetih letih priče brezštevilnih primerov trivializacije umetnosti (za primer omenja reprezentativne tekste postmodernizma, ki so postali uspešnice, ker so sledili pravilom tržne proizvodnje in potrošnje). Pri tem igrajo pomembno vlogo mediji in množična kultura, ki odločilno vplivajo na dojemanje resničnosti. Na koncu članka pride do sklepa, da razpravljanje o trivialni literaturi v postmodernizmu ni več mogoče, saj razmejitve med kanonizirano in nekanonizirano literaturo ne obstaja več (Pregelj, 1997/1998). Nekaj podobnega je ugotovil Matej Bogataj že leta 1989, ko je v članku *Umetnost, trivialno in množično* zapisal: »Povsem mogoče je torej, da bo pojem trivialno razmeroma v kratkem izginil iz besednjaka teoretikov, saj se zdi, da dobiva umetnost v današnjem času – marsikdo bi zatrdil, da je to čas po koncu umetnosti v Heglovem smislu – vse močnejše poteze trivialnega, s tem pa trivialno ni več tisto drugo od umetnosti.«

2.1.2 TRIVIALNO IN TRIVIALNOST V SODOBNIH RAZPRAVAH

Če se je s pojavom postmodernizma razpravljanje o trivialni literaturi umestilo v razpravljanje o postmodernizmu, saj je za to ena najpomembnejših značilnosti ravno trivializacija, in razpravljanje o trivialni literaturi več ni bilo mogoče (Pregelj, 1997/1998), je literarnozgodovinsko preučevanje trivialnosti danes spet dobrodošlo, in sicer vsaj zaradi dveh razlogov:

- prvi je slovo slovenskega postmodernizma pri nas sredi devetdesetih let 20. stoletja,
- drugi pa položaj leposlovja v zadnjih desetletjih (Zupan Sosič, 2011, 44–45).³

Alojzija Zupan Sosič pravi, da je trivialnost (tj. skupni imenovalec trivialnih besedil, za katerega pravi, da je premična kategorija) sestavljena iz dveh delov – znotrajbesedilne in zunajbesedilne trivialnosti.

Znotrajbesedilna trivialnost zajema bolj ali manj stalne lastnosti trivialnega besedila, estetiko istovetnosti, simplifikacijo in monosemičnost, ki temeljno določajo ustroj trivialnega besedila in odgovarjajo na vprašanje, »kaj je trivialnost«:

- estetika istovetnosti – osnovni razločevalni kriterij med trivialnim in netrivialnim oz. umetniškim besedilom, v katerem prevladuje estetika nasprotnosti. Obe estetiki sicer morata biti vsaj malo povezani, bistvena za razlikovanje pa je dominantnost ene ali druge estetike. Estetika istovetnosti torej proizvaja shematično, klišejsko oziroma stereotipno književnost. Besedilo spreminja v že znano in predvidljivo. Takšno besedilo, ki ponuja instant užitke in ki je tipizirano ter ponovljivo, prištevamo k trivialni literaturi,

³ Za razliko od Zupan Sosičeve, ki pravi, da je trivialno literaturo treba raziskovati in o njej pisati, pa se Hladnik sprašuje, ali je sploh še smiselno govoriti o trivialni literaturi, če v širšem smislu že skoraj vsako pisanje sodi vanjo. Nadalje pravi, da nam taka literatura pride prav v vsakdanjem življenju, saj nam lajša naše stiske in težave, nas usmerja, tolaži in spodbuja, uči, zabava ter vedri in s tem ni nič narobe. Bistveno je, da se naučimo brati takšno literaturo ter da obravnava lahke književnosti v šoli, kjer le-ta v zadnjih desetletjih ni več tak tabu, ne bo sama sebi namen (<http://lit.ijs.si/lahka.html>).

medtem ko je umetniško, tj. literarno kvalitetno delo neponovljivo in ponuja »trajno« ugodje.

- **simplifikacija** – tudi poenostavljanje. Kaže se skozi preglednost, logičnost in nezapletenost besedila. S poenostavljenostjo avtor izseva kolektivni duh nekega časa, tudi večinsko mnenje, s katerim se množična publika najlažje poistoveti. Tako ustvarja iluzijo, da upodobljena stvarnost popolnoma posnema realno in objektivno resničnost, ki pa jo na koncu tudi preseže s koncepcijo srečnega konca.
- **monosemičnost** ali enopomenskost je še tretja značilnost znotrajbesedilne trivialnosti – Trivialno besedilo je enopomensko besedilo, ki se ravno z avtomatizacijo, shematizacijo, stereotipizacijo, klišeizacijo, repeticijo in simplifikacijo izogiba večpomenskosti in s tem nevarnosti nerazumevanja besedila. V nasprotju z monosemičnostjo ureja polisemičnost v netrivialnem besedilu zgoščen in zaokrožen pogled na lasten fikijski svet, ki ponuja več smislov in interpretacij (Zupan Sosič, 2011, 59–67).

Drugo, zunajliterarno trivialnost oz. odgovor na vprašanje »kdaj je trivialnost« pa sooblikujejo literarna kompetenca, empatija in vrednotenje:

- **literarna kompetenca**⁴ je bralčeva zmožnost prepoznavanja trivialnega besedila in njegovo vrednotenje. Nekateri bralci katerokoli prebrano književnost razumejo samo v okviru trivialne književnosti.
- **literarna empatija** – gre za zmožnost vživljanja v literarno besedilo in ni omejena samo na poistovetenje z likom ali dogajanjem, ampak pomeni tudi razumevanje in sprejemanje. Tako kot ločimo bralce na trivialne in netrivialne na ravni kompetence, jih lahko tako ločimo tudi na ravni empatije. Določeni bralci namreč ne želijo spoznati izkušenj drugega, drugosti in drugačnosti, ob sprejemanju in razumevanju takšnih besedil se ne počutijo

⁴ Izraz kompetenca je vpeljal jezikoslovec Noam Chomsky in v njegovi teoriji pomeni prirojeno sposobnost tvorjenja pravilnih povedi, v literarno vedo pa se je prenesel kot sposobnost recepcije književnih besedil – govorimo lahko tudi o literarni socializaciji oz. procesu, v katerem bralec spoznava in sprejema vrednote, stališča in znanje literarnega sistema družbene sredine, v kateri živi. Razdeljena je na primarno in sekundarno - v prvi je odvisna od dejavnika družine, v drugi pa literarna zmožnost oblikuje s sistematiko učnega procesa (Zupan Sosič, 2011, 68).

dobro, zato zavračajo netrivialno književnost, se pa počutijo ugodno ob trivialni, saj uživajo ob znanem. Trivialna književnost takšnemu bralcu omogoča ostati takšen, kakršen je.

- literarno vrednotenje – presojanje o kvaliteti oz. vrednosti prebranega. Trivialni bralec je, tudi pod vplivom ali zaradi vpliva medijev in medijskega oglaševanja, pri vrednotenju bolj dovzeten za populističnost, ki vsebujejo že oblikovanje vrednostne sodbe (Zupan Sosič, 2011, 67–72).

Vseh šest lastnosti trivialnosti, ki so precej splošne in abstraktne, lahko konkretiziramo na primeru najbolj pogostega trivialnega besedila, to je pripovedno besedilo. Zanj je, kot Zupan Sosičeva povzema po hrvaškem literarnem teoretiku, Milivoju Solarju, značilna oz. pomembnejša zgodba od pripovedi. Zgodba je predvsem enostavna, predvidljiva, s klišejskim dogajanjem, ki vsebuje veliko navideznih konfliktov. Dinamični motivi (npr. napetost, dinamičnost) prevladujejo nad statičnimi. Avtor trivialnega besedila uporablja določena stilna sredstva le kot dodatne okrasne prvine, za literarne junake uporablja črno-belo karakterizacijo ... (2011, 64–66 in 79).

2.2 MLADINSKA TRIVIALNA KNJIŽEVNOST?

2.2.1 NAJPREJ O MLADINSKI LITERATURI/KNJIŽEVNOSTI – OPREDELITEV POJMA

»Pojem mladinska književnost je besedna zveza, sestavljena iz prilastka mladinska in jedra književnost, kar pomeni, da je to književnost posebnega tipa,« je zapisal Igor Saksida v svoji knjigi Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko (1994a, 41–42) in nadaljeval, da je ta njena posebnost pravzaprav ravno specifičen bralec, in sicer bralec do starostne meje osemnajst let.

V Mali literarni teoriji Matjaž Kmecl pojem razloži tako: »Otroška ali mladinska literatura je posebna književnost za posebnega (otroškega) bralca: to pomeni, da so vse njene prvine prilagojene sprejemnim zmogljivostim in zanimanju mladega, otroškega bralca« (1995, 305). V nadaljevanju pa zapiše, da se »otroški bralec« s starostjo naglo spreminja, zato ločimo več vrst otroške literature – npr. za predšolskega otroka, osnovnošolca, predmladostnika, mladostnika itd. (prav tam).

Tudi Igor Saksida omenja pojem »otroška literatura«, vendar se mu zdi ta manj ustrezen kot pojem »mladinska književnost«. V že prej omenjenem delu ugotavlja, da se »besedna zveza otroška književnost glede na visoko zgornjo starostno mejo in s tem problematično raztegljivostjo oznake »otrok« zdi manj ustrezna kot zveza mladinska književnost, zato je prvo smiselno uporabljati le kot oznako za, kot primer, otroke do petega razreda osnovne šole« (1994a, 45). Mladinska književnost kot zbirni pojem za vsa besedila, namenjena bralcu, ki ni starejši od osemnajst let, je torej sestavljen iz dveh podpomenk: otroška književnost in mladinska književnost v ožjem pomenu, ki je namenjena bralcem v puberteti (prav tam).

Podobno je ugotovila Marjana Kobe, saj je v Pogledih na mladinsko književnost zapisala, da smo »priča pestri mnogovrstnosti strokovnih poimenovanj, ki so

uporabljena neenotno, čeprav pogosto sinonimno« (Kobe, 1987, 9). »Na Slovenskem so najpogostejše v rabi izrazi mladinsko slovstvo, mladinska literatura (književnost), otroška in mladinska književnost« (prav tam).

Književnost za otroke in mladinska književnost v ožjem pomenu besede se razlikujeta po različnem socialnem izkustvu bralca. Razlike so opazne že v samem besedilu, npr. dolžina besedila, vloga ilustracij, kompleksnost teme itd. (Saksida, 1994a, 45–46).

2.2.2 SODOBNA MLADINSKA PROZA

Sodobno mladinsko prozo sestavlja bogata paleta raznolikih vrst, besedilnih vzorcev in tem. Tako v teh delih lahko naletimo na »poetične pravljичne podobe«, kot tudi »motive mladinskega prestopništva«, ki so prikazani v bolj ali manj obsežnih zgodbah. V zadnjem času se v prozi uveljavljajo značilne tabu teme: spolnost, splav, droge ipd., s čimer je vsekakor podrt mit »srečnega, varnega in idealnega otroštva«, ki velikokrat ni nič drugega kot trivialno zatekanje odraslega v sladkobnost otroškega »vsakdana«. Prikazovanje tabu tem ta privid relativizirajo, s tem pa mladinskemu pripovedništvu dodeljujejo aktualnost in odzivanje na probleme modernega časa in generacij, ki mu pripadajo (Saksida, 2001, 455).

Sodobno mladinsko prozo bi lahko razdelili po sledečem vzorcu (Saksida, 2001, 430–455):

A) NERESNIČNOSTNA MLADINSKA PROZA:

- klasična umetna pravljica in pripovedka,
- živalska pravljica,
- nesmiselnice,
- sodobna pravljica in fantastična pripoved.

B) RESNIČNOSTNA MLADINSKA PROZA:

- pripoved s človeškimi osebami,

- živalska zgodba,
- avtobiografska pripoved,
- zabavna ali trivialna pripoved,

V skupini resničnosti mladinske proze, tj. besedil, v katerih avtorji uprizarjajo vsakdanjo problematiko otrok in mladine čim bolj avtentično/realistično, M. Kobe loči več motivno-tematskih in razločevalnih potez (1987, 165–197), ki jih povzema tudi Igor Saksida v Slovenski književnosti III (2001, 444–445), in sicer je tovrstna dela mogoče razvrščati glede na:

a) starost glavnih literarnih oseb:

- sodoben mestni otrok (do 8, 9 let),
- najstnik oz. najstnica (do 15. leta in med 15. in 18. letom);

b) število glavnih literarnih oseb:

- posameznik,
- skupina,
- otrok,
- žival;

c) tematiko:

- odraščanje,
- igra,
- družina,
- šola,
- srečanje z vrstniki in odraslimi,
- konflikti;

č) razpoloženje:

- vedra pripoved o vsakdanjosti mladine,
- konfliktno, tudi tragično soočenje mladostnika in okolice;

d) tehniko pripovedi:

- prvoosebna otrokova pripoved,
- tretjeosebna pripoved odraslega;

e) jezik⁵:

- knjižni jezik,
- sleng.

2.2.3 MLADINSKA TRIVIALNA LITERATURA

»Trivialna mladinska književnost je gotovo podobna ostali trivialni književnosti,« trdi Igor Saksida (1994a, 212) in nadalje svojo trditev utemeljuje s tem, da je npr. mladinska pustolovka tako v klišeiziranosti dogajanja, kot tudi oblikovanosti likov ipd. primerljiva z nemladinsko pustolovko. Hkrati pa ima trivialna mladinska literatura nekatere razločevalne lastnosti, npr. otrok kot nosilec dogajanja, odsotnost nekaterih žanrov (npr. erotični roman), posebnost recepcije (otrokova identifikacija z odraslim in odraščanje) (prav tam).

Trivialna mladinska književnost predstavlja posebno podvrsto trivialne književnosti, ki odraža naslednje posebnosti zgradbe besedila (Saksida, 1994^a, 61–62):

- prevladovanje snovne plasti besedila (tj. domišljajske stvarnosti, sestavljene predvsem iz snovno-materialnih prvin),
- prevladovanje dinamičnih in odsotnost statičnih motivov,
- klišeiziranost fabule, oseb, prostora in časa, eksotičnost,
- tematska nefunkcionalnost shematične motivno-snovne ravnine besedila,
- predvidljivost in omejenost tematike.

⁵ To zadnjo kategorijo sem dodala sama, saj Saksida ugotavlja, da se »resničnostna pripoved v razvoju od prvih povojnih del do sodobnih portretov mladostniške vsakdanjosti tudi slogovno spreminja« (1991, 445).

Trivialnost je opazna že v zunanji podobi del:

- klišeiziranost platnic z ilustracijo, ki se navezuje na pomembnejši dogodek, istim tipom črk (avtor, naslov, zbirka) ter napoved vsebine na hrbtni strani knjige)⁶

Trivialna je tudi vsebinska struktura, tj. fabula. Potek dogajanja je razdeljen na:

- uvod,
- v naslednjih poglavjih se pojavi namig na možno pustolovščino,
- opis pustolovščin,
- razrešitev pustolovščine s srečnim koncem.

Osebe so razvrščene na dve skupini:

- aktivne, ki so lahko:
 - otroci (največkrat pozitivne osebe – junaki zgodbe),
 - odrasli (kot nasprotniki osrednjih junakov – negativne osebe) ter
- pasivne (med temi so spet lahko tako otroci, kot tudi odrasli; to so t. i. stranske osebe; največkrat starši, uradne osebe, vaščani).

Zgodovina slovenske trivialne literature je tesno povezana z zgodovino mladinske trivialne literature, ko smo Slovenci v 19. stoletju dobili prvi prevod Campejevega Robinzona mlajšega (Cafov prevod iz češčine leta 1849), ki je pravzaprav že mladinsko berilo (Hladnik, 1983, 74). »Licenčna znamka trivialne mladinske literature 19. stoletja je ime Christophra Schmida, nemškega nabožnega katoliškega pisatelja«, ki je pisal dekliškovzgojno, najdensko in družinsko povest. V dekliškovzgojni povesti je nedolžna junakinja največkrat po krivem obdolžena in preganjana, a se zgodba vedno srečno razplete. Najdenska povest je zgrajena po podobnem vzorcu: izgubljen, ugrabljen ali zanemarjen otrok s svojo pridnostjo in božjo pomočjo najde pokrovitelja ali starše in se povzpne oz. napreduje po

⁶ Ugotavljam, da napoved vsebine na hrbtni strani knjige ni stalnica samo pri trivialni literaturi, ampak je kratka vsebina dela napisana tudi na platnicah številnih akademskih publikacij, saj so knjige v knjigarnah zavite v folijo in jih zato ne moremo prelistati in prebrati tistega, kar piše na notranji strani platnic.

družbeni lestvici. V družinski povesti pa se po svetu raztepena družina na koncu srečno združi (prav tam, 75–76).

2.3 BRALNE NAVADE MLADOSTNIKOV

2.3.1 NEKAJ BESED O BRANJU

Branje je vir kakovostnega učenja pri pouku književnosti, saj učenec s to dejavnostjo ne le pridobiva informacije o književnosti, temveč se predvsem usposablja za bralca literature (Krakar Vogel, 2004, 22).

Branje je zelo osebno raziskovanje čustev in misli, obenem pa tudi socializacija, vključevanje v norme, ki jih predpisuje širša kultura. Branje ustvarja pogled na svet. Je nujna spretnost, ki jo mora danes obvladati vsak posameznik, če hoče normalno funkcionirati v družbi. Kot komunikacijska dejavnost je namenjeno spoznavanju sporočil, ki jih vsebujejo dokumenti (Fekonja, 2004, 134).

Beremo zato, da si širimo obzorja, spoznavamo izkušnje drugih, razumemo lastne izkušnje, vrednotimo, sanjarimo ... beremo tudi zato, ker radi beremo, ker imamo radi literaturo (Kordigel, 1990).

Na bralno učinkovitost vplivajo kognitivni (npr. bralčevo predznanje in pričakovanja, inteligentnost in tehnika branja) in čustvenomotivacijski dejavniki (npr. pozitiven ali negativen odnos do branja, interes za branje ipd.), pa tudi besedilo samo. Besedilo je toliko bolj težavno, če se jezikovno, zgradbeno ali vsebinsko razlikuje od ustaljenih struktur in načinov izražanja.

M. Kordigel (1990, 35–36) loči glede na motivacijo dve poglavitni vrsti branja:

- pragmatično (tj. branje, s pomočjo katerega bralec pridobi določene informacije, da si razširi, poglobi znanje – na ta način beremo različna

neumetnostna besedila), ki ga razdeli na informacijsko, poljudnoznanstveno, strokovno in znanstveno branje,

- literarnoestetsko branje (branje, »ko se človek s pomočjo tiskane besede zaziblje v prijetni svet domišljije«).

Literarnoestetsko branje lahko delimo na dva načina:

- diahrono (glede na bralčevo starost oz. razvojno stopnjo),
- sinhrono (glede na bralčeve spretnosti in kakovost njegovega branja).

Glede na bralčeve spretnosti Kordiglova ločuje:

- evazorično in
- literarno branje (prav tam).

Evazorično je branje trivialne literature ali, kot pravi M. Kordigel, »branje, za katerega bistvena lastnost je eksploatacija literature za beg pred resničnostjo in dolgočasnostjo vsakdanjega življenja.« Bralec »ni pripravljen slediti avtorjevi domišljiji, ne akceptira avtorjeve pravice videnja, doživljanja in predstavljanja sveta, ampak uporablja literaturo zato, da vanjo projicira svoja lastna čustva, svoje lastne čustvene primanjkljaje, svoje lastne želje po doživetjih.« V bistvu gre pri evazoričnem branju za proces identifikacije in fantaziranja (prav tam, 36–39).

Literarno branje je branje, »ob katerem bralec avtorju priznava njegovo avtonomnost« in ki je »povezano z dojemanjem vsebine in oblike«. Ena bistvenih značilnosti tovrstnega branja je tudi dejstvo, da se bralec večkrat vrača k isti knjigi in jo ob vsakokratnem branju doživlja na drugačen način (prav tam, 39).

Poleg vsega prej zapisanega je branje eden izmed poglavitnih smotrov pouka književnosti. Branje namreč omogoča razvijanje bralne sposobnosti – tj. sposobnost za doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih del (Krakar-Vogel, v: Kordigel 1990). Bralec ima razvito to sposobnost, ko obvlada branje različnih besedil ali besedilnih vrst v skladu s posebnimi zahtevami le teh.

2.3.2 KAJ BEREJO MLADOSTNIKI NA PREHODU IZ OSNOVNE V SREDNJO ŠOLO

Bralni interesi posameznika (tudi otroka) so različni. Blažičeva (1994) v povezavi z bralnimi interesi govori tudi o pisnih interesih ter za oboje uporablja tudi izraz literarni interesi. Gre za posebno vrsto interesov, ki odkrivajo afinitete za branje, raziskovanje ter pisanje literature. Ti interesi so zelo povezani z razvojem osebnosti, z družbenimi, naravnimi in kulturnimi dejavniki. Literarni razvoj – tj. bralni in pisni razvoj naj bi potekal v treh dobah:

- pravljlična doba: od 4./6. do 8./9. leta – ta interes je v tem obdobju čustven in domišljjski; s knjigami otrok intenzivno osvaja nove jezikovne in izrazne zmožnosti, v tem času napreduje tudi njegov spoznavni razvoj (spoznavati začne nekatere vzročne zveze ter družbene norme);
- realistična doba: od 9./10. do 12. leta – v tem obdobju se začne zanimati za dejanskost (sedanjost), zgodovino (preteklost) in fantastiko (prihodnost). To je obdobje bralne mrzlice, ko otrok/mladostnik bere literaturo (največkrat pustolovsko, domišljjsko in sodobno/realistično prozo), ki je postavljena v realno okolje, glavni lik pa je njegov vrstnik ali skupina vrstnikov;
- prehodna doba: od 13. do 15. leta – v tem obdobju naj bi mladi bralec postal bralec literature za odrasle. To je tudi obdobje, ko lahko govorimo tudi o krizi branja.

Dejstvo je, da otroci največkrat berejo za zabavo, potešitev lastne radovednosti, iskanje rešitev za osebne probleme, iskanje identifikacijskega modela ... Številni strokovnjaki in literarni teoretiki ugotavljajo, da ne samo mladi bralci, ampak bralci na splošno vedno bolj posegajo za t. i. trivialnimi besedili. Mladostniki tako vse raje »hlatajo po enostavnih, hitro berljivih in napetih zgodbah« (Jamnik, 73). Na takšno izbiro imajo velik vpliv tudi elektronski mediji, ki jim vzamejo precejšen del prostega časa.

M. Blažić kot vzrok velikega bralnega interesa za trivialno literaturo vidi tudi v »pomanjkljivi vzgoji bralne in pisne sposobnosti« (1994, 97). Meni, da »se

načrtovalci vzgojno-izobraževalnih programov premalo ozirajo na bralne in pisne interese učencev in njihova pričakovanja ter načrtujejo oddaljene bralne in pisne teme [...] S tem jih ne le oddaljujejo od bralne kulture, ampak jih dobesedno vržejo v naročje trivialne literature» (prav tam, 96). Po drugi strani pa se avtorji trivialne literature zavedajo bralnih potreb, pričakovanj svojih bralcev in predvsem tega, kako je treba tem potrebam streči (prav tam).

Blažičeva (1994, 89) in Grosmanova (1994, 16–17) sta mnenja, da je treba pri pouku izhajati iz besedil, ki učence zanimajo vsaj toliko, da jih bodo lahko v celoti prebrali. In to so največkrat ravno t. i. trivialna besedila za otroke in najstnike. Obe namreč vidita v obravnavi trivialnih besedil prehodno stopnico k preseganju »trivialne faze« v bralnem razvoju mladostnika, ki posledično pomeni prehod h kvalitetnejšemu branju. Tudi Zoltan Jan se zavzema za uvajanje tovrstne literature v šolske programe, saj bi se na tak način literaturo predstavilo učencem na njim najbližji način, s tem pa bi hkrati pomagali preseči problem upadanja bralne kulture (1992, 371).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 ANALIZA IZBRANIH LITERARNIH DEL

Seznam del, ki sem jih analizirala:

1. Janja Vidmar: *Princeska z napako* (1998) – mladinski (problemski) roman
2. Ivan Sivec: *Usodni pečat* (2000) – mladinski (pustolovski) roman
3. Desa Muck: *Sama doma* (2001) – mladinski (pustolovski) roman
4. Nejka Omahen: *Veliko srce* (2002) – mladinski roman
5. Goran Gluvić: *Fantje, žoga, punce* (2001) – mladinski roman
6. Peter Svetina: *Škržati umolknejo opolnoči* (2005) – mladinski roman

Analizirala sem šest mladinskih del, ki sem jih izbrala naključno oz. glede na bralne interese učencev, ki sem jih poučevala v šolskem letu 2004/2005 na obeh osnovnih šolah v Črnomlju. Dve knjigi sta bili s seznama za bralno značko, medtem ko sem preostale izbrala na podlagi podatkov o izposoji.

Opazovala oz. analizirala sem zunanjo podobo izbranih del, za katero naj bi bila, kot sem že v teoretičnem delu zapisala, značilna klišeiziranost (npr. ilustracija, ki se navezuje na pomembnejši dogodek, isti tip črk (avtor, naslov, zbirka) ter napoved vsebine na hrbtni strani knjige), kot tudi notranjo zgradbo dela, od zgodbe, klišeizirane oz. črno-bele karakterizacije literarnih junakov, uporabe stilnih sredstev ipd.

3.1.1 Janja Vidmar: Princeska z napako

Založba: DZS Izdano: Ljubljana, 1998 Zbirka: Dober dan, roman! št. 9 Format: 211 strani, 21 cm Gesla: romani – dekleta – problemi – nosečnost – šola – družine	
--	---

O PISATELJICI⁷

Janja Vidmar se je rodila leta 1962 na Ptuj, a so se starši kmalu po njenem rojstvu preselili v Maribor, kjer avtorica živi in ustvarja še danes. Po končani osnovni šoli je obiskovala Prvo gimnazijo v Mariboru. Šolanje je nadaljevala na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, vendar je po dveh letih študij slikarstva zamenjala za študij umetnostne zgodovine in slovenskega jezika na Filozofski fakulteti, ki ga prav tako ni dokončala, temveč se je vrnila v Maribor in se zaposlila. Ves ta čas je tudi literarno ustvarjala, od leta 1996 pa je poklicna pisateljica, ki piše za mladino in odrasle. Po zadnjih dostopnih podatkih je absolventka na mariborski pedagoški fakulteti, smer slovenščina in pedagogika. Je članica Društva slovenskih pisateljev, članica upravnega odbora tega društva in hkrati predsednica Sekcije za mladinsko književnost pri Društvu slovenskih pisateljev in pobudnica nagrade desetnica.

Njena dela se uvrščajo v šest proznih književnih žanrov: socialno-psihološki romani (*Baraba*, *Debeluška*, *Princeska z napako*, *V imenu ljubezni*, *Vsiljivka*, *Fantje iz gline*, *Zoo*, *Nimaš pojma*, *Uspavanka za mladega očka*), socialno-psihološke povesti (*Matic je kaznovan*, *Matic v bolnišnici*, *Matic prespi pri prijatelju*, *Matic je zaljubljen*, *Moja Nina*, *Prijatelja*, *Sence poletja*, *Punce za znoret*, *Smetiščni*

⁷ Povzeto po http://sl.wikipedia.org/wiki/Janja_Vidmar

dnevnik, Na vroči sceni, Superzvezda, V imenu ljubezni, Manca&rock), avanturistične realistične povesti (*Junaki petega razreda, Družina iz šestega b, Moj prijatelj Arnold, Peklenske počitnice, Potovanje groze*), grozljivke (*Krvava legenda, Hiša groze, Stvor, Otok smrti, Obrazi, Izgubljena avtocesta, Furija, Klovn iz Strahovskega Dola*), kratka realistična proza (*Bučko Superga*) in fantastične pripovedi (*Aknožer, Leteči krožnik na našem vrtu, Čudni vitez, Vrtiljak čudežev, Zgaga in mesto lutk, Zgaga in mačje oko*).

Avtorica v skoraj vsakem delu odpira različne tabuizirane teme, kot na primer smrt, homoseksualnost, vrstniško nasilje, nasilje v družini, motnje prehranjevanja, ksenofobija in delitev ljudi po verski pripadnosti na način, ki razkriva moralno razsežnost. Njeni literarni junaki prihajajo iz različnih socialnih okolij, toda njihove poti se kljub temu večkrat križajo. Skozi notranje monologe in komentarje tretjeosebnega pripovedovalca poteka odkrivanje karakterizacije literarnih oseb.

OBNOVA

Glavni lik je Fatima Ismailović, begunka, ki je z družino pribežala v Slovenijo v času vojne vihre, ki so jo preživljali v rodni Maslinji pri Srebrenici. Dogajanje se odvija v zasneneženem Mariboru, v predbožičnem času. Roman prikazuje revno življenje številne muslimanske družine, ki živi v hladni in vlažni kleti nekega stanovanjskega bloka ter se preživlja s prodajanjem vžigalnikov in tihotapljenjem pokvarjene robe iz Avstrije. Fatima je dekle, za katero se nihče ne zmeni. V šoli jo vsi zaničujejo, saj prihaja iz drugačnega okolja, je revno oblečena in ne zna dobro govoriti slovensko. Prepuščena je sama sebi. Edina oseba, ki ji je naklonjena, je učiteljica biologije Kodrlajsa. Fatima se na neki zabavi zaljubi v Adama Gorenca, sina bogatih staršev, in z njim doživi prvo ljubezensko izkušnjo. Vendar Adam svojega dejanje nikomur ne prizna, saj so njegovi prijatelji obritoglavci, ki ne marajo tujcev. Kmalu Fatima spozna, da je noseča. Moški del družine Ismailović se Adamu maščuje, Fatimo pa na koncu odpelje iz Slovenije bogat boter Esad iz Nemčije.

ANALIZA TRIVIALNIH PRVIN

a) Zunanja podoba knjige

Knjiga *Princeska z napako* je izšla leta 1998 v DZS-jevi zbirki *Dober dan, roman!* Za to knjižno zbirko so značilne klišeizirane platnice, s sliko na prvi strani, ki se ponavadi navezuje na pomembnejši dogodek ali glavno osebo dela. V konkretnem primeru je na naslovnici glavna junakinja Fatima. Naslov in ime avtorja sta napisana z istim tipom črk, na hrbtni strani platnic pa je predstavljen odlomek iz samega dela (odlomek na platnicah Vidmarjeve *Princeske* kaže na socialno bedo Fatimine družine).

Glede na ta kriterij bi lahko vse knjige iz zbirke *Dober dan, roman!* označili kot trivialna dela, a to ne drži v vseh primerih. Poleg tega sem že v prvem delu naloge ugotavljala, da ta kriterij za opredeljevanje trivialnosti ni zadosten, saj ima večina knjig danes klišeizirano zunanjo podobo.

b) Vsebina – tudi za vsebino je značilna klišeiziranost; največkrat gre za tridelno zgradbo, in sicer se v uvodu glavni junak dolgočasi, a se kmalu pojavi namig za možno pustolovščino; v jedru je ta podrobneje opisana; konec je srečen, saj se pustolovščina razreši.

Za obravnavano besedilo ne morem trditi, da je klišeizirano, še manj pa da gre za pustolovščino glavne junakinje. Roman namreč obravnava problemsko tematiko – tj. problematika revščine in pomanjkanja starševske ljubezni oz. odtujenosti staršev in otrok ter seveda problem ksenofobije. Skratka, gre za delo, ki mogoče z naslovom napoveduje prijetno branje, a se nato izkaže za delo z zelo »resno« tematiko, ki nima namena otrok zabavati, temveč jih podučiti o sprejemanju takšnih in drugačnih različnosti.

c) Osebe

Glavna oseba romana je begunka Fatima Ismailović, ki bi jo lahko označila kot pozitivno osebo. Čeprav bralec čuti naklonjenost do glavne junakinje, le-

ta s svojimi dejanji največkrat daje vtis problematičnega otroka, saj veliko »šprica«, zavrača avtoriteto in se v šoli vede nesprejemljivo.

Stranske osebe so Fatimini sošolci, ki se do nje vedejo izredno nespoštljivo (norčujejo se iz njene »polomljene« slovenščine, revščine ...).

d) Žanrska prepoznavnost

Dela Janje Vidmar se uvrščajo v šest proznih književnih žanrov: socialno-psihološki romani, socialno-psihološke povesti, avanturistične realistične povesti, grozljivke, kratka realistična proza in fantastične pripovedi. Roman *Princeska z napako* je socialno-psihološki.

Avtorica v skoraj vsakem delu odpira različne tabuizirane teme, njeni literarni junaki prihajajo iz različnih socialnih okolij. Tako je tudi v obravnavanem romanu.

e) Razvedrilni namen

V ospredju tega dela vsekakor ni razvedrilni namen, temveč odpira problemsko tematiko.

f) Artistična nestremljivost

Pripovedni vzorec Janje Vidmar sestoji iz številnih ponavljajočih se literarnih elementov, zaradi katerih so ji velikokrat očitali artistično nestremljivost. Ti elementi so: ponavljajoči se motivi (upor, osamljenost, konflikti z odraslimi, prve ljubezenske izkušnje, revščina, nesporazum z vrstniki, pobeg od doma, kraja, družinsko nasilje, mladostniško nasilje, sovraštvo, odpor do tujcev, delikventnost, alkoholizem), značilne tabujske teme (prestopništvo, ksenofobija, nasilje, ločitev, prezaposlenost, odvisnost, motnje hranjenja, drugačnost) in problematični junaki, ki so največkrat v konfliktu z okoljem, kar izvira iz težav likov, ki jih rešujejo, pri tem pa so lahko uspešni ali neuspešni. Njena dela vsebujejo nenadne preobrate, problematične junake,

ki so skoraj vedno v konfliktu z okoljem, zgodbe pa imajo srečen konec. Hudobneži so kaznovani za svoje grdobije, sledi pravična poravnava⁸.

SKLEP

Iz vsega, kar sem zapisala, sem prišla do sklepa, da roman Princeska z napako, kljub temu da nekateri kritiki ugotavljajo, kako Vidmarjeva piše knjige s ponavljajočimi se motivi, v katere vpleta tabujske teme in opisuje problematične like, ni trivialno delo. Gre za roman, v katerem je avtorica »prepričljivo predstavila barbarstvo današnjega časa ter poniževanje, nasilje in sovraštvo do vsega drugačnega. [...] Obenem predstavlja knjiga željo po prijateljstvu in opomin bralcem vseh starosti, da med nami živi nekdo, katerega je življenje brez lastne krivde postavilo v svet 'ledu in sramote',« če uporabim besede članov žirije ob podelitvi nagrade večernica za najboljše mladinsko literarno delo leta 1999.

⁸ Povzeto po http://sl.wikipedia.org/wiki/Janja_Vidmar

3.1.2 Ivan Sivec: *Usodni pečat*

Založba: DZS

Izdano: Ljubljana, 2000

Zbirka: Dober dan, roman! št. 17

Format: 198 strani, 21 cm

Gesla: romani – detektivke – mladostniki

O PISATELJU⁹

Ivan Sivec je bil rojen v Mostah pri Komendi, danes živi in ustvarja v Mengšu. Po poklicu je novinar oz. urednik na Radiu Slovenija. Po izobrazbi je slavist, pridobil si je tudi naziv magister etnoloških znanosti. Od leta 1987 je tudi član Društva slovenskih pisateljev. Je eden najbolj branih sodobnih slovenskih pisateljev, ki je napisal že okrog 115 knjig, od tega 43 za mladino – npr. Netopir brez kril, Beli mušketir, Formula smrti, Zelena kri, Enajsta ovira, Usodni pečat, Zadnji mega žur, Noč po mega žuru itd. – in 72 za odrasle. Poleg knjig za mladino piše kmečke povesti in besedila za glasbo, pripravlja pa tudi radijske oddaje na Radiu Slovenija. V zbirki Dober dan, roman! je objavil svoja štiri mladinska dela, med njimi tudi roman Usodni pečat. Te knjige so, kot pravi, »zasnovane tako, da mularija današnjega časa odkriva zaklad iz preteklosti. V Sloveniji kar mrgoli zakladov, le odkriti jih je treba. [...] Nasploh se mi zdijo napete zgodbe, ki se dogajajo danes, v njih pa opozorim na dragotine preteklosti, vrednejše od marsikatero knjige, ki je napisana samo zato, da odseva današnji, večkrat skoraj izpraznjeni čas.«

Ob obsežnem in raznolikem Sivčevem opusu je vsekakor treba poudariti njegovo priljubljenost med mladimi bralci. Mladinsko leposlovje Ivana Sivca lahko glede na snovno-tematske elemente razdelimo na štiri izrazite skupine: avtobiografsko

⁹ Povzeto po <http://www.ivan.sivec.net/>

kratko prozo, pravljice, avanturistične pripovedi in romane ter socialno-psihološke romane.¹⁰

OBNOVA

Glavna junaka knjige sta Ambrož in Anita – osnovnošolca iz Komende, ki v vročih počitniških dneh doživita pravo detektivsko avanturo. Dogajanje se odvija na več krajih, in sicer v Komendi, na Malti, na Dolenjskem ter v Ljubljani. Vse se zaplete že na začetku, ko Ambrožev oče odloči, da njegov sin ne bo nadaljeval šolanja na kamniški gimnaziji, temveč se bo zaposlil v McDonald'su. Ambrož, ki je ves iz sebe, se odloči, da si bo sam zaslužil denar za nadaljevanje šolanja. V oglasniku zagleda ponudbo za delo na Malti, kamor se tudi odpravi. Tam spozna barona Jacoba Testaferrato in mu proda dve panjski končnici ter si tako prisluži tri tisoč nemških mark. Zadovoljen se odpravi nazaj v Slovenijo. Ker se mu zdi baronovo obnašanje nenavadno, se s prijateljico Anito odpravita avanturi naproti. Začneta raziskovati življenje Petra Pavla Glavarja in njegovo zapuščino in ugotovita, da je glavar del posestva na Dolenjskem zapustil Andraževim prednikom. Kljub nekaterim zapletom se roman srečno konča, saj prijatelja najdeta originalno Glavarjevo listino, Sodnikovi pa postanejo lastniki dolenjskega posestva.

ANALIZA TRIVIALNIH PRVIN

a) Zunanja podoba knjige

Tudi Sivčev pustolovski roman *Usodni pečat* je leta 2000 izšel v DZS-jevi zbirki *Dober dan, roman!*, za katero je, kot sem že prej zapisala, značilna klišeiziranost platnic. V danem primeru sta na naslovnici glavna junaka, za njima stoji novomeški prošt, ki jima je odkril delček skrivnosti o Glavarjevi zapuščini. Naslov in ime avtorja sta napisana z istim tipom črk, na hrbtni strani platnic pa je predstavljen odlomek iz najbolj napetega dela knjige.

¹⁰Povzeto po: http://www.ivan.sivec.net/socialno-psiholoski_romani/faktor_x-spremna_beseda.php

b) Vsebina – Sivčevo delo je že bližje tridelni zgradbi, saj se na začetku dela ravno začenjajo počitnice in glavni junak se pripravlja na nadaljnje šolanje v kamniški gimnaziji. Po vrnitvi z Malte se pojavi namig za možno pustolovščino, ki jo Andraž v nadaljevanju knjige skuša rešiti s pomočjo prijateljice Anite. Konec je seveda srečen in pustolovščina se uspešno razreši.

c) Osebe – Glavna lika romana sta Andraž in Anita, ki sta tudi nosilca dogajanja. Oba sta pozitivna lika, ki s svojo iznajdljivostjo razrešita uganko, povezano z Glavarjevo zapuščino. Nasprotje njima predstavljajo odrasli, in sicer Andraževi starši ter baron Testaferrata in njegov pomočnik Pavel, ki družini A–A najbolj »nagaja« pri raziskovanju.

d) Žanrska prepoznavnost

Največji del Sivčevih mladinskih literarnih del sodi v realistično avanturistično daljšo pripovedno prozo, torej med avanturistične realistične mladinske pripovedi in romane, ki se žanrsko deli v različne tipe. Pri Sivcu zasledimo otroško detektivko ter športno avanturistično in morjeplovsko avanturistično prozo.

Roman Usodni pečat uvrščamo v otroško detektivko, ki pa se (tako kot v številnih ostalih primerih) žanrsko meša oz. spaja z drugimi žanri. V obravnavanem primeru gre za povezovanje detektivke in zgodovinske pripovedi. Skupina otrok po navadi bolj po naključju kot načrtno ugotovi kako zgodovinsko dejstvo, nato pa ga želi dokazati z detektivsko spretnostjo.¹¹

e) Razvedrilni namen

Knjiga Usodni pečat je hitro berljiva in napeta zgoda, po kateri mladi bralci zagotovo posežejo zaradi zabave. V njej se z lahkoto lahko identificirajo z

¹¹ Povzeto po: http://www.ivan.sivec.net/socialno-psiholoski_romani/faktor_x-spremna_beseda.php

mladima junakoma, mogoče za trenutek pobegnejo v svet fantazije, v katerem tudi oni uspešno rešujejo mnoge detektivske uganke.

SKLEP

Delo Ivana Sivca bi glede na dane kriterije uvrstila med trivialna besedila, saj v vsem ustreza opisanim kriterijem. Kljub temu ne gre za čisto trivialnost, saj Sivec v svojih knjigah mlade bralce tudi poučuje in ne samo zabava. Ali pač.

3.1.3 Desa Muck: *Sama doma*

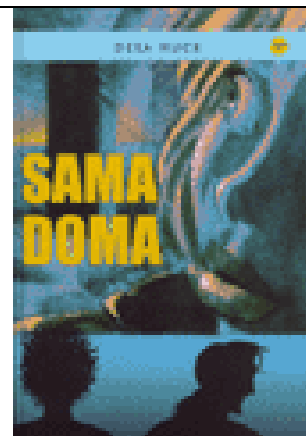
Založba: Mladinska knjiga

Izdano: Ljubljana, 2001

Zbirka: Sinji galeb 307

Format: 219 strani: ilustr.; 21 cm

Gesla: romani – najstniki – pustolovščine

O PISATELJICI¹²

Avtorica je rojena leta 1955 v Ljubljani. Do leta 1982 je bila zaposlena kot negovalka duševno prizadetih otrok, nato je začela sodelovati pri filmu kot igralka in scenaristka. Slovenski javnosti je najbolj znana z malih ekranov. Bila je tudi voditeljica in scenaristka televizijskih oddaj za otroke in mladino. Danes se preživlja kot svobodna umetnica. Piše vse, od komercialne literature, scenarijev, stripov, novel, podlistkov, romanov za otroke in odrasle, radijskih iger, reklamnih oglasov do znanstvene fantastike. Doslej je uspela objaviti še vse, kar je napisala, kot šaljivo piše na platnicah ene njenih knjig. Desa Muck je najbolj poznana po svojih zgodbah, namenjenih mladini. Njena dela so namenjena najstnicam in najstnikom, saj govorijo o temah, s katerimi se mladina največ ukvarja in ki v družbi velikokrat veljajo kot tabu teme, kot so spolnost, droge, šola. Knjiga *Lažniva Suzi* pa je avtobiografska, saj v njej opisuje sebe kot najstnico, samo pod drugim imenom. Mladinska dela: Zbirka Anica; Tistega lepega dne, zbirka Blazno resno, Pod milim nebom, Hči Lune, Kremplin, *Lažniva Suzi*, Fonton, Čudež v operi, *Sama doma*, Kakšne barve je svet, Kokoš velikanka, Ko se želva izgubi.

¹² Povzeto po www.desamuck.si/bio.php

OBNOVA

Glavna junakinja Laura ostane čez vikend sama doma. K sebi povabi sošolko in prijateljico Tičko, s katero se bosta malo učili, predvsem pa uživali v tem, da staršev ni doma. Najprej se odpravita v kino, kjer ju pred nadležnimi fanti reši prijazen taksist Robi. Še sanjalo se jima ni, da bosta njegovo pomoč še kdaj potrebovali. Pozneje zvečer se pri Lauri pojavi sošolka Kamela, ki s seboj – na žur – pripelje množico prijateljev. Med njimi je bil tudi Luka, ki je Lauri všeč. Vmes se pojavi še Lukovo dekle Monika, ki jo morajo sredi noči peljati na urgenco. Dogajanje se zaplete, ko se Laura s prijatelji vrne domov, tam pa jih čakata dva kriminalca, Lado in Mičo, ki glavno junakinjo ugrabita. Iz Ljubljane se vozijo skozi Vrhniko proti Primorski, od koder želita kriminalca pobegniti v Italijo. V Sežani se prestopnikoma pridruži še tretji prijatelj, Djuro. S pomočjo policije, iznajdljive Karmele, simpatičnega taksista Roberta, ki je mimogrede Djurov brat, ter samovšečnega Luka, predvsem pa po neumnosti ugrabiteljev se avantura srečno izteče. Do nedelje, ko naj bi se Laurini starši vrnili nazaj, dekleti pospravita hišo, tako da nihče ničesar ne posumi.

ANALIZA TRIVIALNIH PRVIN

- a) Zunanja podoba knjige – Knjiga Sama doma je izšla pri Mladinski knjigi leta 2001, in sicer v zbirki Knjižnica Sinjega galeba. Tudi ta knjiga je po zunanosti izdelana tako, da pritegne mladega bralca, da jo vzame v roke. Na platnicah so narisane silhuete glavnih oseb, ki dajejo pridih skrivnostnosti in napovedujejo zanimivo branje. Tudi naslov, ki je sicer napisan z večjimi črkami kot ime in priimek avtorice, vzbuja bralčevo domišljijo o tem, kaj se bo dogajalo nekomu, ki je »sam doma«.
- b) Vsebina – Tematika je tudi v tem primeru pustolovska. Vsebinsko lahko delo razdelimo na tri dele: v uvodnem Laura ostane sama doma. K sebi povabi

najboljšo prijateljico, s katero bosta izkoristili vikend za »uživanje«. Stvar se zaplete s prihodom sošolke Kamele – avtorica v tem delu nakaže možno pustolovščino, ki se v nadaljevanju res zgodi. Konec je srečen, saj je Laura rešena, starši pa ne posumijo v nič nenavadnega.

c) Osebe – Večina oseb je aktivnih. Na eni strani so mladostniki z Lauro kot glavno junakinjo, ki so pozitivni, na drugi strani pa se pojavljajo odrasli – to so ugrabitelji, ki so negativni.

d) Žanrska prepoznavnost

Veliko del Dese Muck uvrščamo v realistično prozo. Za mladino največkrat piše realistične romane, ki jih žanrsko lahko razdelimo na ljubezenske (npr. Hči Lune, Lažniva Suzi), pustolovske (Pod milim nebom), kriminalke (Sama doma).

e) Razvedrilni namen

Desa Muck je že nekaj let najbolj brana slovenska avtorica, kar potrjuje tudi akcija Moja najljubša knjiga. Otroci in mladostniki radi posegajo po njenih knjigah, saj avtorico zaznamuje sproščen in humoren način pisanja.

SKLEP

Tako kot večina del Dese Muck je tudi ta roman napisan na zelo zanimiv in humoren način, s katerim zna pritegniti mlade bralce. Njena dela imajo tipične lastnosti trivialne literature, česar se avtorica zaveda in tega ne prikriva. Tudi to delo zato označujem kot zabavno čtivo.

3.1.4 Nejka Omahen: *Veliko srce*

Založba: DZS Izdano: Ljubljana, 2002 Zbirka: Dober dan, roman! št. 22 Format: 394 strani, 21 cm Gesla: romani – sirote – selitev – pisanje pisem – umetnost – slikanje	
---	---

O PISATELJICI

Nejka je o sebi zapisala sledeče: »Moj rojstni dan, 6. februar 1983, je med sorodniki splošno znan zaradi močnega sneženja in ker sem prva deklica med samimi bratranci. Moj domači kraj Šmartno pri Litiji, tu živim s svojo družino: z mami, očijem in s starejšim bratom.«

Že pri sedmih letih, ko so dobili prvi računalnik, se je iz čiste radovednosti lotila pisanja kratke zgodbe Mesojeda roža, ki je pozneje dobila obliko drobne, tri strani obsežne knjižice, na kar je bila zelo ponosna. »Zares« se je začelo nekaj let kasneje, med poletnimi počitnicami, tik pred sedmim razredom, ko ji je mama sredi avgusta predlagala, naj ponovi slovenščino in matematiko. Namesto učenja se je Nejka Omahen lotila pisanja knjige, ki jo je nasloвила Modri zvezek ali Dnevnik Vanje Juvan. Delo je dokončala med jesenskimi počitnicami. Sledila je knjiga Zvezda z odra, nato Drsalka v modrem in Županovi hčerki. Prvo ji je v osmem razredu izdala osnovna šola. Te tri knjige so bile pod vplivom knjig iz zbirke Baletni copatki postavljene v Anglijo, a je že naslednji roman Silvija, zaradi negotovanja zvestih bralcev, prestavila nazaj v Slovenijo. Na prehodu iz osnovne v srednjo šolo je njena knjiga pristala v rokah urednice založbe DZS in tako se je vse začelo. Vpisala se je na gimnazijo Bežigrad in v srednješolskih letih so se zvrstile

naslednje knjige: Življenje kot v filmu, Dež ter tik pred maturo Veliko srce. Po uspešno opravljeni maturi se je vpisala na Filozofsko fakulteto, kjer je doštudirala primerjalno književnost in geografijo. Njena zadnja dela so Prigode Poprove Pipi, Spremembe, spremembe, Temno sonce ter OH, ta kriza!

OBNOVA

Lara, glavna junakinja romana Veliko srce, na začetku knjige ravno končuje osemletko. Pri tem se srečuje s težavami odraščanja in prvo zaljubljenostjo. Je osamljena, nerazumljena, skrivaj zaljubljena v sošolkega polbrata, nesrečna in črnogleda. Ker je brez staršev, živi v sirotišnici. O svojih starših ne ve veliko, zato si sama ustvari določene predstave. Predvsem mamo idealizira in si ustvari sliko o njej kot umetnici – slikarki, ki živi v Franciji. Starše močno pogreša, zato mami piše pisma o svojem življenju. Teh pisem nikoli ne odda. Njeno slabo počutje v sirotišnici izvira tudi iz tega, da se vsi otroci iz nje norčujejo. Sanjari o domu in družini. Ob koncu osemletke se pripravlja na srednjo šolo. Želi si obiskovati oblikovno šolo, ker se v svetu barv in risanja zelo dobro znajde in je nadarjena za slikanje. Vendar njen vsakdanjik pretrese novica, da ima strica, ki že nekaj let spremlja njeno življenje. Stric Leon, ki je strog in neprijazen, jo vzame k sebi. Živi v odmaknjeni vasi Grče. V hiši, ki Lari ni všeč, živita še neprijetni bratranec Maks in zadrta gospodinja Mimi. Lara nekega dne naključno odkrije, da v eni od sob, kamor so ji prepovedali stopiti, prebiva še teta. Na veliko Larino žalost se stric odloči, da ne bo šla na srednjo oblikovno šolo, temveč se bo vpisala na gimnazijo in bo stanovala v internatu. Na začetku ji to ni po godu, a se sčasoma z nekaterimi sošolci zbliža in postanejo prijatelji. Njen prosti čas je zapolnjen z obiskovanjem številnih krožkov – med drugimi obiskuje tudi slikarski krožek in je tako uspešna, da pripravi samostojno razstavo. Kljub temu da se razvija v mlado žensko, ki ve, kaj hoče, je še vedno čustvena in romantična – skratka – ima veliko srce, ki prinaša pozitivno energijo, kjer koli je.

ANALIZA TRIVIALNIH PRVIN

- a) Zunanja podoba knjige je tipična za knjige izšle v zbirki Dober dan, roman! pri založbi DZS. Na sprednji platnici je narisana Lara, ki v rokah drži čopič in k sebi stiska mapo z likovnimi deli, medtem ko je na zadnji strani napisan kratek povzetek vsebine.
- b) Vsebina – Roman je razdeljen na dva dela, na Prvo in Drugo knjigo. Omahnova v njem obravnava mladost in odraščanje mlade junakinje. Zgodba se začne na slavnostni prireditvi ob zaključki osemletke. V delu lahko večkrat opazimo, kako Laro narava popolnoma prevzame. Poleg poetizirane narave pa delo pripoveduje tudi o ljubezni in prijateljstvu. Vse našteje teme veljajo za lahko berljive in blizu sodobnim najstnikom, dobijo torej prizvok trivialnosti. Tisto, kar delo oddaljuje od trivialne književnosti, pa je obravnava družinske in socialne tematike ter nekaterih tabujskih tem (v tem primeru invalidnosti).
- c) Osebe – Glavna oseba romana je Lara, petnajstletna sirota. Sprva je zelo osamljena, žalostna, neodločna in zelo zasanjana (sanja o starših, ki so jo pri štirih zapustili, o princu na belem konju, ki jo bo prišel iskat). Nadarjena je za risanje. Ta svoj talent nenehno razvija (želi si postati slikarka). Poleg nje spoznavamo tudi Larino na novo najdeno družino. Stric je strog in pričakuje, da ga po poslušala. Bratranec Maks je zoprn, vedno je na preži, da ji ponagaja. Invalidna teta, priklenjena na posteljo. Na začetku zadirčna, a sčasoma z Laro postaneta prijateljici. Tu so še novi sošolci z gimnazije, na katero jo vpiše stric.
- d) Žanrska prepoznavnost
Delo Nejke Omahen uvrščamo v mladinsko realistično prozo. Roman Veliko srce je tako kot večina ostalih njenih del socialno-psihološki roman, ki se meša tudi s prvinami ljubezenskega romana. Teme, ki jih delo obravnava,

so odraščanje, drugačnost (invalidnost, osirotelost), vzornišstvo, ljubezenska (nastniška) problematika.

e) Razvedrilni namen

V ospredju tega dela ne vidim razvedrilnega namena. Avtorica namreč obravnava t. i. tabu teme in odpira vprašanja, ki zahtevajo od mladega bralca kritičen pristop.

SKLEP

Knjiga Veliko srce sicer napoveduje lahkotno branje, vendar na koncu kljub vsemu ugotavljam, da delo ponuja veliko več kot samo to. Dela zato ne bi uvrstila v okvir trivialne literature.

3.1.5 Goran Gluvić: Fantje, žoga, punce

Založba: Mladinska knjiga Izdano: Ljubljana, 2001 Zbirka: Knjigožer Format: 197 strani, 19 cm Gesla: romani – šport – košarka – tekme – ljubezen	
--	--

O PISATELJU

Rodil se je 12. marca 1957. Otroštvo je preživel na Bledu, kjer se je potepal po bližnjih hribih in gozdovih. Potem se je s starši preselil v Ljubljano, na Vič. Tam se je »urbaniziral«, kot je zapisal in še pripomnil: »Gozdov ni bilo daleč okrog, Rožnik pa zame ni bil tisti pravi gozd, goščava.« V šolskih letih se je ukvarjal s športom, in sicer s košarko. Ko je v mladosti brskal po knjižnih policah, je hotel prav take povesti, ki govorijo o mlademu športniku, a jih je bilo zelo malo. Zato se je takrat, ko je postal pisatelj, spomnil tudi na to in si zadal načrt, da bo napisal nekaj športnih, fantovskih povesti. To je tudi uresničil, ko je leta 1998 nastala zgodba o dveh mladih nadebudnih nogometaših Brcanje z glavo. Naslednja knjiga, ki je izšla leta 2001, prikazuje razne tegobe mladih košarkarjev in nosi naslov Fantje, žoga, punce. Leta 2005 je izdal še en mladinski roman s športno tematiko, to je Dvojna podaja. Poleg del za mladino Gluvić piše tudi za odrase, njegova dela pa obsegajo še drame in radijske igre.

OBNOVA

Glavni lik zgodbe je Miran, ki je učenec osmega razreda OŠ Brinje in je povsem predan košarki. Kadar ni v šoli, je na košarkarskem igrišču, kjer skupaj s prijatelji trenira košarko. Neko popoldne, ko čakata na ostale, s prijateljem Stašem tekmujeta v metanju na koš. Dogovorita se, da bo poraženec moral osvajati sošolko Tino, ki je v tem šolskem letu prišla v njihov razred. Igro izgubi Miran, ki naslednji dan izpolni dogovor. Pred celim razredom Tini pove, da je zaljubljen vanjo, čeprav to ni res. Vmes se zaljubi v neko drugo sošolko, to je Anja – dekle, ki se je preselilo iz Murske Sobote v Brinje in trenira košarko. Miranu je nerodno, ker je lagal Tini, zato se odloči, da ji pove za potegavščino. Ko pride k njej domov, jo zagleda na domačem igrišču, kako meče na koš. Kmalu ugotovi, da Tina igra košarko že od malega, le da vmes ni trenirala, ker je imela resno poškodbo kolena. Zaradi tega je prezirala vse športne prireditve in športnike. Bliža se finale ŠKL-ja in tudi Brinčani se borijo za udeležbo med najboljšimi. Toda nekaj čudnega se dogaja med fanti in dekleti. Izkaže se, da jih muči prva zaljubljenost, ki vpliva tudi na njihovo igranje. Stvar se seveda dobro izteče in košarkarji OŠ Brinje slavijo zmago.

ANALIZA TRIVIALNIH PRVIN

- a) Zunanja podoba knjige – Knjiga je izšla leta 2001 pri založbi Mladinska knjiga, in sicer v zbirki Knjigožer. Ta zbirka prav tako izstopa glede na oblikovanost platnic. Na prvi strani je slika fantov, ki mečejo na koš, ime avtorja in naslov dela sta napisana z istim tipom črk. Na hrbtni strani knjige je zapisan odlomek iz dela, po odlomkom pa sledi vprašanje: »Ali zaljubljeni košarkarji res slabše mečejo na koš? Mogoče. A pol uspeha je odvisno tudi od dekliške ekipe, tako pri košarki kot v ljubezni.«

- b) Vsebina – je tipično fantovska, saj je v ospredju športna tematika, in sicer ljubezen do športa. A kaj, ko se glavni junaki zaljubijo in postane njihov uspeh na finalni tekmi vprašljiv ... Želja po zmagi tako postane prava športna avantura, ki pa se na koncu srečno zaključi.
- c) Osebe lahko razdelimo na otroke in odrasle. V knjigi ni pretirano negativnih oseb.
- d) Žanrska prepoznavnost – Goran Gluvić je prepoznaven po svojih mladinskih delih s pustolovsko-športno tematiko. Tudi obravnavani roman je tak.

SKLEP

Gluvićev mladinski roman *Fantje, žoga, punce* je izrazito berljiva knjiga, ki se jo da prebrati v eni sapi. Vsebina, ki je verjetno bolj privlačna za fante, čeprav jo lahko berejo tudi dekleta, je zanimiva in razgibana, lahko bi rekla celo lahkotna. Tudi to knjigo bi zato označila za zabavno oz. trivialno.

3.1.6 Peter Svetina: Škržati umolknejo opolnoči

Založba: Mladinska knjiga

Izdano: Ljubljana, 2005

Zbirka: Dober dan, roman! št. 31

Format: 145 strani, 21 cm

Gesla: romani – mladostniki – pustolovščine

O PISATELJU

Peter Svetina se je rodil leta 1970 v Ljubljani. Najprej je na ljubljanski medicinski fakulteti študiral medicino, kasneje pa se je odločil za študij slovenske književnosti in jezika na Filozofski fakulteti. Po končanem študiju je bil zaposlen na fakulteti ter hkrati delal magisterij. Doktorat je opravil iz starejše slovenske poezije. Izpopolnjeval se je tudi v Pragi in Zagrebu. Njegova prva objavljena knjiga je bila slikanica O mrožku, ki si ni hotel striči nohtov (1999), po kateri je nastala tudi lutkovna igra. Njegove ostale knjige so še: Lila mesto, Vidov angel, pesniška zbirka Mimosvet, detektivke Usodne platnice ter Skrivnost mlečne čokolade. Leta 2001 je izšla tudi pesniška zbirka za odrasle, Kavarna v prvem nadstropju, za katero je leto kasneje dobil nagrado za najboljši prvenec. Poleg pisanja za otroke objavlja tudi strokovne in znanstvene članke, na univerzi v Celovcu pa predava slovensko književnost.

OBNOVA

Roman je razdeljen na tri dele. V prvem delu se trije fantje, Simon, Matija in Zvonko, odpravijo na počitnice k teti v Dubrovnik. Do končnega cilja potujejo po

bližnjem delu Balkana – prvo počivališče so Plitvice, od koder nadaljujejo pot preko Bosne do Dubrovnika. Ker tete ni doma, jih pot zanese tudi na neki jadranski otok. Tam nepredvideno ostanejo dalj časa, saj se je Simon poškodoval.

V drugem delu tretjeosebni pripovedovalec seznani bralca z meščani majhnega otoškega kraja, ki konec avgusta pripravljajo praznovanje božiča. To je bila želja na smrt bolnega fanta Aljoše in someščani so se zelo trudili, da bi mu izpolnili to željo.

Tretji del je sestavljen iz telefonskih pogovorov in pisem med Simonom in Jeleno. To je dekle, ki so jo fantje spoznali v hiši, kjer so bivali po Simonovi nesreči.

ANALIZA TRIVIALNIH PRVIN

- a) Zunanja podoba knjige – Tudi ta knjiga je po zunanosti podobna ostalim iz zbirke Dober dan, roman! Na prvi strani platnic je slika ključnega dogodka – Simonova nesreča. Na hrbtni strani pa je odlomek iz knjige, ki govori ravno o tem, kako se je Simon pripravljaj, da bo s kolesom skočil v vodo. Pri tem skoka ni izvedel uspešno, temveč je nerodno padel v vodo, kolo pa nanj. Za nekaj trenutkov je izgubil zavest.
- b) Vsebina – Prvi del knjige je bil izredno zanimiv in hitro sem ga prebrala. V njem nam prvoosebni pripovedovalec Simon s svojega zornega kota prikazuje in komentira pripetljaje, ki se fantom dogajajo na poti. Izvemo tudi, da je v nekem samostanu odkril Bohoričevo slovnico. To ga tako navduši, da se po vrnitvi domov odpravi v Stično in v tamkajšnjem samostanu raziskuje rokopise, ki naj bi prišli k nam iz praške knjižnice – tako kot tudi Bohoričeva slovnica. Nato se v drugem delu pripovedna perspektiva spremeni in s tem se dogajanje upočasni. Tretjeosebni pripovedovalec predstavlja meščane, ki se zelo trudijo, da bi Aljoši izpolnili željo. To jim seveda uspe. V tretjem delu izvemo iz Simonovih pogovorov z Jeleno, da se

je odpravil v Stično in tam odkril rokopis, ki ga je tja prinesel neki popotnik, Tadej Elija. Skratka, knjiga je po tematiki pustolovska. To pustolovščino pisatelj napove v prvem delu romana. Potem se dogajanje kar naenkrat umiri. Pustolovski ali skrivnostni pridih zopet začutimo v zadnjem, zaključnem delu romana, ki ostane odprt, bralec pa verjetno nekoliko ravnodušen.

- c) Osebe – Glavni junaki knjige so trije fantje. To so Simon, Mitja in Zvonko. Gre za fante, ki so izredno dobrosrčni. Vedno se znajdejo, včasih kakšno tudi ušpičijo. Na svojem potovanju srečajo kar nekaj ljudi in vsi jih dobro sprejmejo.
- e) Žanrska prepoznavnosti – Obravnavano delo je mladinska pustolovka.

SKLEP

Čeprav knjiga na prvi pogled daje vtis lahkega branja, se na koncu precej težko opredelim. V romanu je veliko stvari odprtih, nedorečenih. Te bralca pustijo precej ravnodušnega. Delo obravnava tudi tabu teme (Aljoševa bolezen). V ospredju zagotovo ni samo zabavni moment, ampak tudi poučnost. A tudi to lahko uvrstimo k pokazateljem trivialnosti.

4 ZAKLJUČEK

V diplomski nalogi sem obravnavala pojem mladinska trivialna literatura.

Pojem trivialno je zelo širok in ima v nemščini okoli 200 izrazov, ki so bolj ali manj sopomenke za lahko (trivialno) književnost ali pa oznake za njene posamezne dele. Prav tako je zelo širok tudi kakovostni razpon takšne literature, kar sem ob branju izbranih mladinskih romanov ugotovila tudi sama.

Med izbranimi romani, ki sem jih obravnavala, gre v vseh primerih za uspešnice, ki so jih mladostniki pozitivno sprejeli. Zanimivo je, da so vsa dela izšla pri knjižnih zbirkah, ki so prepoznavne (Dober dan, roman!, Knjigožer, Sinji galeb). Čeprav se želijo avtorji s tem verjetno približati mlademu bralcu, ga hkrati vzgajajo, poučujejo in vplivajo na njegovo spreminjajočo se osebnost oz. nastajajoče vrednote. »Zato je te romane mogoče uvrstiti med vzgojno leposlovje in trivialno literaturo« (Jan, 182). Moje ugotovitve mi nekako dajo vedeti, da izbrana besedila zagotovo niso bila napisana samo za zabavo mladih bralcev, ampak imajo ponekod tudi eksplicitno vzgojni moment. Pri tem bi še enkrat izpostavila dvom nekaterih literarnih teoretikov (med njimi tudi Hladnika), ali je sploh še smiselno govoriti o trivialni literaturi, če v širšem smislu že skoraj vsako pisanje sodi vanjo (<http://lit.ijs.si/lahka.html>). Taka literatura mlademu bralcu zagotovo pride prav v vsakdanjem življenju, saj lajša stiske in težave, ga usmerja, tolaži in spodbuja, uči, zabava ter vedri. S tem seveda ni nič narobe, saj je bistveno, da se nauči brati takšno literaturo ter da obravnava lahke književnosti v šoli, kjer le-ta v zadnjih desetletjih ni več tak tabu, ne bo sama sebi namen (prav tam).

Kakorkoli že, pri raziskovanju sem prišla do zaključka, kako zelo skonstruirano je na eni strani razlikovanje med trivialnim in elitnim, po drugi strani pa, kako dobrodošlo je razpravljati o razlikah in mejah med eno in drugo literaturo. Čeprav nekateri teoretiki izpostavljajo precej negativne plati trivialne literature, ki naj bi vplivale na bralne interese teh ljudi, ko odrastejo (npr. Grosman), se drugi s tem ne

strinjajo. »V začetni fazi adolescence opazimo zanimanje za pustolovske romane, ki pa so zdaj še popolnoma vezani na realni svet. Otrok, ki išče svoje mesto v svetu, hoče, da literarni junak obvlada kritične situacije s svojo spretnostjo in iznajdljivostjo« (Kordigel, v: Saksida, 1994a, 229). Zato je še kako bistveno vključevati trivialna mladinska besedila v pouk književnosti, saj je analiza te pomembna za oblikovanje predstave o vrednosti umetniške literature (prav tam, 230).

5 VIRI

Goran Gluvić: *Fantje, žoga, punce*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001 (Knjigožer).

Desa Muck: *Sama doma*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001 (Sinji galeb 307).

Nejka Omahen: *Veliko srce*. Ljubljana: DZS, 2002 (Dober dan, roman! št. 22).

Ivan Sivec: *Usodni pečat*. Ljubljana: DZS, 2000 (Dober dan, roman! št. 17).

Peter Svetina: *Škržati umolknejo opolnoči*. Ljubljana: DZS, 2005 (Dober dan, roman! št. 31).

Janja Vidmar: *Princeska z napako*. Ljubljana: DZS, 1998 (Dober dan, roman! št. 9).

6 LITERATURA

Milena Blažič: Trivialnost in kreativno pisanje. *Otrok in knjiga* 37 (1994). 94–106 .

Matej Bogataj: Umetnost, trivialno in množično. *Dialogi* 10–11 (1989). 84–88.

Lilijana Burcar: Pod milim nebom pustolovskega romana – dekleški liki in njihovo nelagodje. *Otrok in knjiga* 37 (1999). 26–36.

Lilijana Burcar: Od čarobne palice Harryja Potterja k mitskim razsežnostim imaginarija otroštva. *Otrok in knjiga* 54 (2002). 134–140.

Romana Fekonja: Branje in pismenost: vloga šolske knjižnice pri spodbujanju branja. V: Melita Ambrožič in drugi (ur.): *Šolske knjižnice včeraj, danes, jutri*. Ljubljana: ZRSŠ, 2004. 132–139.

Meta Grosman: Trivialno besedilo kot izziv za učitelja. *Otrok in knjiga* 37 (1994). 15–19.

Dragica Haramija: Spremna beseda, Ivan Sivec: *Faktor X : izpoved naivne manekenke*. Kamnik: Ico, 2005. Na spletu: www.ivan.sivec.net/socialno-psiholoski_romani/faktor_x-spremna_beseda.php (21. 2. 2013).

Dragica Haramija: Mladinska proza Dese Muck. *Otrok in knjiga* 72 (2008). 5–18.

Miran Hladnik: *Trivialna literatura*. Ljubljana: DZS, 1983 (Literarni leksikon, 21).

Miran Hladnik: *Lahka književnost – izvedensko mnenje*. Na spletu: lit.ijs.si/lahka.html (9. 3. 2012)

Miran Hladnik: Imena popularnosti. *Idrijski razgledi* 57/1 (2012). 80–88. Na spletu: www.ff.uni-lj.si/oddelki/slovenistika/mh/Imena_popularnosti.pdf (9. 3. 2012)

Zoltan Jan: Trivialna literatura v šoli. *Primorska srečanja* XVII, 134/135 (1992). 371–376.

Zoltan Jan, 2003: Lik mladostnika v nekaterih novejših slovenskih romanih. *Slovenski roman/Mednarodni simpozij Obdobja – metode in zvrsti*, Ljubljana 5.–7. dec., 2002. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, 2003. (Obdobja, 21). 181–190.

Tilka Jamnik: Ugotovitve ob pripravi priporočilnega seznama mladinskih knjig. *Otrok in knjiga* 43 (1997). 28–35.

Tilka Jamnik: Koliko in kaj bere mladina do 15. leta starosti v času elektronskih medijev? *Otrok in knjiga* 45 (1998). 73–80 .

Matjaž Kmecl: *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Mihelač in Nešović, 1995.

Marjana Kobe: *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987.

Metka Kordigel: Bralni razvoj, vrste branja in tipologije bralcev. *Otrok in knjiga* 29/30 (1990). 5–42.

Metka Kordigel: Mladinska literatura v šoli ali jo je mogoče s pomočjo mladinske literature vzgajati, ne da bi jo pri tem naredilo bolno? *Otrok in knjiga* 43 (1997). 12–23.

Metka Kordigel: Zakaj mladinska literatura? *Otrok in knjiga* 45 (1998). 61–71.

Janko Kos: *Očrt literarne teorije*. Ljubljana: DZS, 1983.

Darja Lavrenčič: Žanrskost mladinske književnosti. *Otrok in knjiga* 47 (2001). 32–40.

Ida Mlakar (ur.): *Med tabuji in fantastiko. Izbor mladinskih knjig iz leta 2000 po temah, zvrsteh in žanrih*. Ljubljana: Kož, enota Pionirska knjižnica, 2001.

Barbara Pregelj,: Slovensko raziskovanje trivialne literature po letu 1980. *JiS* 7–8 (1997/1998). 331–336.

Barbara Pregelj: Trivialno v luči refleksije o postmodernizmu z nekaterimi primeri slovenske fantastične ter zgodovinske kratke proze. *JiS* 1 (2006). 3–18.

Jože Pogačnik idr.: *Slovenska književnost III*. Ljubljana: DZS, 2001.

Igor Saksida: Nekaj vprašanj iz teorije mladinske književnosti. *Otrok in knjiga* 32 (1991). 5–31.

Igor Saksida: *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Obzorja, 1994a.

Igor Saksida: Zvesti prijatelji – preseganje okvira trivialne mladinske književnosti. *Otrok in knjiga* 37 (1994b). 61–67.

Svetlana Slapšak (ur.): *Trivialna književnost*. Beograd: Studentski izdavački centar UK SSO, 1987.

Aleksander Zorn: Otroška literatura in mladinska književnost. *Otrok in knjiga* 39/40 (1995). 5–12.

Maja Šimaga: *Reprezentacije deklitstva v trivialni mladinski literaturi*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, FDV, 2003.

Alojzija Zupan Sosič: *Na pomolu sodobnosti ali o književnosti in romanu*. Maribor: Litera, 2011.

sl.wikipedia.org

www.desamuck.si/bio.php

www.ivan.sivec.net

IZJAVA

Jelena Šikonja, rojena 15. 6. 1980, študentka dvopredmetnega študija smer slovenistika in sociologija Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Trivialna mladinska književnost?! pri mentorju red. prof. dr. Miranu Hladniku, avtorsko delo.

V diplomskem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni in niso prepisani brez navedbe avtorjev.

Jelena Šikonja

Črnomelj, 28. 3. 2013